

DISTURBIS A FRANÇA: unes violències poden ocultar-ne altres

Moussa Bourekba, investigador principal, CIDOB

L'onada de protestes que s'ha viscut a França després de la mort d'un adolescent, Nahel M., tirotejat per la policia, ha revifat la polèmica sobre la violència policial al país. Però, tal com ja va ocórrer amb els disturbis del 2005, amb els armilles grogues (2018), o les manifestacions contra la reforma de les pensions (2023), el debat públic-mediàtic ha posat més èmfasi en les imatges del descontentament que en les seves causes. Parlar d'«error policial», com va fer al principi la versió oficial després de la mort de Nahel, no solament exonera l'autor del crim de les seves responsabilitats, sinó que impedeix abordar els problemes de fons que van portar a aquesta situació.

773

JULIOL
2023

CIDOB **50**
years
BARCELONA
CENTRE FOR
INTERNATIONAL
AFFAIRS

El 27 de juny, vigília de la Festa del Sacrifici, Nahel M., un jove de 17 anys, va morir a Nanterre per un tret de la policia, fet que va desencadenar una onada de protestes a tot el país. La sociòloga Kaoutar Harchi sosté que si Nahel va rebre un tret, és perquè prèviament el sistema l'havia declarat *matable*. «Abans que Nahel morís, ja era *matable*», escriu Harchi, «perquè pesava sobre ell la història francesa de menyspreu a la vida de l'home àrab. Pesava sobre Nahel el racisme. Hi estava exposat. Corria el risc d'esdevenir-ne víctima. La dominació racial se sosté completament en l'existència d'aquest risc.»

Poques hores després de l'«incident» mortal, els principals mitjans de comunicació francesos van fer d'altaveu de la versió policial dels fets, tot explicant que Nahel va intentar envestir els policies amb el seu vehicle i que aquests darrers només es van protegir en legítima defensa. Per més que el vídeo d'aquesta tragèdia va demostrar la falsedat de la versió policial, això no va impedir que es continués desplegant el relat de la legítima defensa i la presumpció d'innocència per a l'agent. Mentrestant, a la víctima se li aplicava la presumpció de culpabilitat: què fa un jove de les *banlieues* sense permís de conduir al volant d'un cotxe tan car? No hauria de ser a l'escola a aquesta hora?

És sempre la mateixa història: la policia mata, però la primera reacció és sempre qüestionar el comportament de la víctima, que sempre és al lloc equivocat en el moment menys oportú. L'any 2005, els mitjans de comunicació es preguntaven per què **Zyed i Bouna** corrien si no tenien res a ocultar. Enmig de la confusió generada per l'emoció que provoca la mort d'un adolescent, als programes de televisió se succeeixen els experts, mentre els clixés d'una França en flames acaparen les portades dels diaris.

Però, no és fins que el foc es desplaça de les *banlieues* cap als centres de les ciutats, que comencem —suposadament— a centrar-nos en les causes del problema.

I quin és el problema? Aparentment, el problema no resideix en l'acció del policia, sinó en la *reacció* de les persones que coneixien la víctima o s'hi identifiquen. Polítics, periodistes i experts es demanen per què milers de joves han incendiat França. És culpa de **Snapchat**, que reforça el nihilisme d'aquest jovent descerebrat. És culpa dels videojocs, que ensenyen la violència a aquests infants no integrats. És culpa de les famílies que no apliquen el «**dues cleques i al llit**» per controlar qui mou esvalot. És culpa dels *barbut*s que, com el 2005, són incapaços de retornar els musulmans a la raó. És culpa de l'escola, que ja no compleix la seva funció d'ascensor social. En fi, assenyalem els *símptomes* d'un problema, sense atacar-ne mai les *causes*.

Com sempre, es parla de qui habita a les *banlieues*; però, com sempre, sense comptar-hi. Com si les persones suposadament responsables dels disturbis no tinguessin cap perspectiva a aportar sobre una situació que viuen en primera persona des de fa més de quatre dècades. Com si fossin, abans que res, i sobretot, un problema. Ahir, immigrants; avui, fills i filles d'immigrants de primera, segona o tercera generació. En altres paraules, *ells, els Altres*, són diferents de *Nosaltres*, la comunitat nacional. Continuem parlant d'integració respecte de persones que van néixer a França i els pares de les quals, i fins i tot avis per a molts, també van néixer en territori francès. Pot haver-hi més violència simbòlica que aquesta?

Entre els més valents, o diguem-ne els més raonables, que van desfilar pels mitjans francesos, hi ha aquells que sostenen que la mort de Nahel és conseqüència d'una **lleï votada el 2017** sobre l'ús d'armes de foc. Una lleï sorgida després del **drama de Viry-Châtillon**, durant el qual uns policies van acabar amb cremades de gravetat per un atac amb còctels Molotov mentre patrullaven, en ple apogeu d'Estat islàmic i d'atemptats per atropellaments mortals en sòl francès. Tanmateix, des de la seva adopció, **el nombre de tirotejos mortals per part de la policia s'ha més que duplicat** en comparació amb la dècada anterior: 26 morts el 2022, enfront de 8 el 2017. Els sindicats policials expliquen aquesta tendència a l'alça per un augment de la resistència a l'autoritat. No obstant això, entre aquests sindicats policials també se'n compten alguns, com France Police, que, després de la mort de Nahel **van piular** «Bravo als col·legues que van obrir foc contra un jove criminal de 17 anys». «Els policies estan en combat perquè estem en guerra», **va afirmar** el sindicat Alliance Police Nationale, instant a imposar la calma a aquestes «hordes salvatges» i a combatre aquests «paràsits», perquè França està sumida en una «guerra civil». Un vocabulari i una cosmovisió clarament d'extrema dreta.

Així, **França és un dels campions europeus** en matèria de violència policial. Té el cos de policia que **més persones mata en operacions de manteniment de l'ordre**, i un dels pocs que utilitzen armes prohibides en altres països europeus. En aquest sentit, el sociòleg Mathieu Rigouste explica en el seu llibre *La domination policière* (2021), que no es pot entendre la institució policial francesa actual sense tenir en compte la triple genealogia del concepte de *seguretat* des de temps de l'imperi colonial francès: (1) el manteniment de l'ordre colonial; (2) la caça de bruixes, i (3) la gestió de la població pobra concentrada als afores de les grans ciutats burgeses. La doctrina del manteniment de l'ordre que preval als suburbis avui dia, i que

s'inspira directament en les pràctiques contrarevolucionàries aplicades per l'Imperi francès durant les guerres colonials d'Indoxina i Algèria, beu d'aquests tres principis històrics. La policia francesa es va inspirar en aquest horrible passat: ahir, per lluitar contra els *Indigènes*; avui, contra els *banlieusards*.

A França, els abusos policials són un tema cada vegada més recurrent a l'agenda política i mediàtica. Des del cas del placatge ventral que va asfixiar Adama Traoré (2016), passant per la porra que va estripar l'esfínter anal de Théo Luhaka (2017), fins a la tràgica mort de Zineb Redouane per una granada lacrimògena (2018), els exemples se succeeixen i, estranyament, presenten similituds alarmants. Encara més preocupant és el fet que les persones responsables d'aquestes morts **solen ser protegides per la justícia**.

Malgrat tot això, a França queda totalment descartat anomenar aquest problema *racisme sistèmic*. Aquest fenomen sembla existir exclusivament a l'altra banda de l'Atlàntic, on es parla lliurement de *negres*, de *blancs* i de *races*. A França, país del sacrosant igualitarisme republicà, al·ludir a aquest concepte etiqueta l'interlocutor com a *wokista* o «idiota útil de l'islamoesquerranisme». No importa si una plètor d'estudis científics ha evidenciat que ser negre i/o àrab i/o musulmà augmenta dràsticament el risc de ser objecte de control policial, abusos policials i discriminació de tota mena. Racisme institucional al país dels drets humans? Prohibit parlar d'això, fins i tot prohibit pensar-ho; seria un insult al dogma republicà.

Però en realitat, *el* problema subjacent al drama de Nanterre és profundament polític. Els disturbis i la ira desencadenada després de la mort de Nahel tenen un rerefons polític. El fet que milers d'adolescents, que no coneixien la víctima, considerin que ells mateixos podrien haver mort en mans de la policia és eminentment polític. Els incendis provocats a escoles, comissaries de policia o prefectures —tot, símbols de l'estat— tenen un caràcter eminentment polític. Mobilitzar unitats especials de la policia i desplegar vehicles blindats en uns certs barris són respostes que, sense cap mena de dubte, tenen una dimensió política. Com no s'han d'establir paral·lelismes entre l'actuació policial a les *banlieues* l'any 2023 i la de l'exèrcit colonial francès fa menys d'un segle?

Però aquest no és el debat que interessa. Perquè incomoda. Perquè obliga França a mirar-se en un mirall, i obliga els seus responsables polítics a fer front a les contradiccions entre el seu sempitern discurs igualitari i algunes realitats que són fonamentalment discriminatòries. Igual que va ocórrer amb els disturbis del 2005, amb els armilles grogues (2018), o les manifestacions contra la reforma de les pensions (2023), és més temptador centrar-se en l'ús de la violència per part de qui es revolta. La pornografia de la violència. Això permet ocultar el caràcter polític de les demandes que hi ha darrere d'aquests disturbis.

El bisbe brasiler Hélder Câmara, ja al 1978, distingia entre **tres tipus de violència**: l'opressora, la revolucionària i la repressora. «La primera, mare de totes les altres, és la violència institucional, la que legalitza i perpetua les dominacions, les opressions i les explotacions, la que aixafa i trinxo milions d'homes amb els seus engranatges silenciosos i ben greixats. La segona és la violència revolucionària, que neix de la voluntat d'abolir la primera. La tercera és la violència repressiva que té l'objectiu d'asfixiar la segona, fent-se còmplice i auxiliar de la primera de les violències, la

qual engendra totes les altres. No hi ha pitjor hipocresia que anomenar *violència* només a la segona fingint oblidar la primera, que la fa néixer, i la tercera, que la mata.» Sota aquesta perspectiva, poc sentit té reflexionar sobre la violència desencadenada després de la mort de Nahel sense tenir en compte la violència inicial, en aquest cas l'abús policial, i el que aquest abús diu de la institució policial a França.